

LIITE 1 AINO WUOPIO: ERIK MÄEN ELÄMÄKERTA, 1926.

ERIK JOHANNES MÄKI (NYMAN)

Elämäkerta

Esi-isiemme yksityiskohtaisia elämäkertoja ei ole moniakaan pantu muistiin, niin tärkeitä kuin ne olisivatkin. Mutta ennenhän ei vielä Suomen kansassa vallinnutkaan kirjoitustaito. Mutta nyt pitäisi Suomen nuorison kiirehtiä kirjoittamaan muistiin edes niiden esi-isiemme elämäkertoja, joita vielä voi saada, sillä uranuurtajia on enää vähän hengissä.

Erik Nyman syntyi 19.5.1841 Pornaisten Kirveskoskella Anttiseppän talossa. Hänen vanhempansa olivat Anna-Kreetta ja Elias Nyman, Lapsia heillä oli ainoastaan yksi nimittäin Erik. Mutta jo 4 vuotiaana jäi pikku Erik orvoksi, kun äiti kuoli, ja nyt alkoivat poika paralle ikävät päivät. Isä ei kyennyt häntä kasvattamaan, ja siksi ottivat sukulaiset hänet huostaansa. Tänä aikana kerkisi hän olla Laukkoskella, Kirveskoskella ja Halkian Riihisaarella, missä kerrotaan kuninkaan olleen paossa. Mutta kun isä meni naimisiin toistamiseen ja pikku Erik, joka silloin oli 6 vuotias, sai äitipuolen niin täytyi hänen mennä kotiin oppiakseen lukemaan.

Äitipuoli oli hirveän ankara ihminen ja monta korvapuustia ja tukkalunttia sai poika parka ottaa vastaan, joskus ehkä syyttäkin. Hän opetti myös Erikin kehräämään, ja jo silloin kelpasi hänen kehräämänsä lanka Pornaisten papin rouvalle. Lukuhalu oli Erikillä erinomainen ja jo 8-vuotiaana osasi hän Lutherin koko katkismuksen ulkoa, ja siitä sai hän palkkioksi papilta Uuden testamentin, joka hänellä vieläkin on jäljellä. Lukemaan hänet opetti eräs Anna-Stiina niminen ihminen. Erään kerran karkasi Erik kotoaan yöllä paitasillaan Anna-Stiinan luo lukemaan, kun pelkäsi, että naapurin poika ehtisi luvuissa hänestä edelle. Ja kun hän sitten aikoi mennä kotiin syömään ei isä päästänyt kukaan, mutta silloin otti Anna-Stiina häntä tukasta kiinni ja nyt oli vuorostaan isän toteltava. 14:sta ikävuoteen asti hän oli kotosalla ja sai lullata äitipuolensa lapsia, joita oli 2.

Sitten hän meni rengiksi Koskelan taloon Kupsenkylään. Siellä ollessaan hän kävi rippikoulun. Mutta kun hän meni pitkä eväspussi selässä kirkolle, niin ei pappi antanutkaan hänen olla rippikoulussa, koska hän osasi niin hyvin lukea, vaan käski hänen mennä kotiinsa. Tästä oli poika tietysti kovin pahoillaan. Sitten hän oli renkinä useammassa paikoissa ja ollessaan Roomussa joutui hän naimisiin Maria Fredrika Friskin kanssa ja oli silloin 19-vuotias. Nyt siirtyi hän Lahan kartanoon muonamieheksi. Täällä heille syntyi 3 lasta, joista yksi kuoli. Mutta ei hän täälläkään kauan aikaa viihtynyt, vaan muutti Käpykylän kartanoon, missä perhe lisääntyi kahdella.

Sitten hän siirtyi taas syntymäseudulleen asumaan joksikin aikaa, mutta nyt alkoivatkin kovat nälkävuodet. Kerrottiin, että Helsingissä on työtä ja leipää. Silloin lähtivät hekin 6:den lapsensa kera vaeltamaan kohti Helsinkiä. Matka oli vaivalloinen ja nälkä oli kova,

ja jo tiellä sairastui perheen isä. Mutta kaupunkiin tultua oli kurjuus vielä suurempi, kun koko perhe sairastui kuumeseen ja täytyi maata 6 viikkoa sairashuoneella. Myöskin tänne kuoli 2 lasta. Isän tultua terveeksi hän pääsi työhön tekemaan venäläistä kirkkoa. Mutta ei sielläkään kauan riittanut työtä. Samaan aikaan oli myöskin Pietarin rata tekeillä ja sieltä sai myöskin Erik tilapäistä työtä, mutta vain vähäksi aikaa, ja taas oli hän ilman työtä ja nälkävuodet jatkuivat. Mutta kun hätä on suurin niin on apu lähinnä. Nyt hän pääsi halonhakkuuseen erääseen lasitehtaaseen, missä hän sai maksua 40 penniä syleltä. Täältä muutti hän vähän ajan kuluttua Mäntsälään Nummisten kylään, ensin kirvesmieheksi ja sitten erääseen viinatehtaaseen.

Mutta nyt kiintyi hän maatyöhön ja Jukolan veljesten tavoin raivasi hän synkkään korpeen Andersbolen kartanon maalle torpan. Aluksi hän sai olla 6-7 vuotta ilman veroa ja kaataa korpea. Alku on kaikessa aina hankala ja niin oli heilläkin suuret toimeentulovaikeudet, ennekuin maa vähääkään alkoi antaa takaisin vaivanpalkkaa. Mutta varmasti ja hitaasti syntyi kuitenkin Takalan torppa Nummisten kylään. Myöhemmin hän otti myöskin Simolan torpan viljeltäväkseen saadakseen enemmän viljaa, jonka saanti uudesta torpasta oli vielä sangen vähäistä. Myöskään Tuonen viikatemies ei unohtanut käydä täällä, vaan surmasi 19-vuotiaan nuorukaisen, jota nyt suuresti paraikaa tarvittiin. Nämäkään viljelysmaat eivät vielä riittäneet väsymättömälle raatajalle, jonka voimat eivät olleet vielä uupuneet, vaan hän halusi suurempia viljelysmaita ja niin joutui hän nykyiselle olinpaikalleen (Nietooseen). Näin joutui hän olemaan Nummisten kylässä 20 vuotta, vuoteen 1889. Täällä (Nietoossa) hän vielä itse puski turvetta 13 vuotta. Sitten otti talon hänen poikansa (Augusti) vuokrattavakseen. Nietoossa ollessaan muutti hän myöskin sukunimensä Mäeksi. Vuonna 1922 kuoli hänen vaimonsa ja he ehtivat elää yhdessä yli 60 vuotta. Nyt Erik on 85-vuotias ja edelleenkin hyvissä ruumiin voimissa. Näin kulkee eräs vanhoista raivaajistamme kohti elämänuransa päämäärää. Sitkeä on hän ollut koko ikänsä ja yhä edelleenkin hän on samanlainen. Olisipa kaikilla suomalaisilla samanlaista sitkeyttä ja sisua rakkaan isänmaamme muokkaamisessa. Tämän on muistiin merkinnyt Erik Mäen pojan August Nurmen tytär Aino Vuopio vuonna 1926. [Pertti Aaltonen].

Marjatan jälkikirjoitus:

Mummoni, Siirin sisar Aino Vuopio (synt. Nurmi) oli 18-vuotias vuonna 1926, kirjoittaessaan tämän hienon, vaarinsa Erik Mäen elämäkerran. Erik Mäki kuoli samana vuonna 15.12.1926. Virkatodistukseen on Erik Mäen ammatiksi laitettu spt, joka tulee ruotsin kielen sanasta spannmålstorpere, muonamies.

Muonamies eli muonatorppari tarkoitti maatalousyhteiskunnan ja torpparijärjestelmän aikaan tilatonta, mutta omillaan asuvaa henkilöä, joka tekee päivätöitä maanomistajalle. Nimitys viittaa siihen, että muonamies on "talon ruoassa" eli osan hänen palkastaan muodostaa työnantajan tarjoama ruoka. Muonamiehet olivat osa-aikaista työvoimaa, jotka tekivät talolle esimerkiksi 2-4 työpäivää viikossa. Muonamiehet kuuluivat alempiin luokkiin, mutta heidän asemansa oli kuitenkin parempi kuin esimerkiksi loisilla. [Wikipedia]

LIITE 2

ASKOLAN MURRE

Askolan murre kuuluu kaakkoishämäläismurteiden Porvoon alaryhmään. D-kirjain sanotaan reilusti ärränä. Diftongit avartuvat ie muuttuu ia:ksi (hiataa), uo muuttuu ua:ksi (tuatii) , yö muuttuu yä:ksi (joulu^{yä}). Varsinkin konsonanteissa k, p, t ja s esiintyy lievää geminaatiota eli kahdentumista: ap(p)uu, kert(t)aa). Monet sanat ovat vääntyneet ruotsin kielestä, mutta on paljon sanoja, jotka tunnetaan vain lähialueilla. Tässä muutamia esimerkkejä Askolan murteesta. Nämä kun hallitset, niin keskustelu sujuu kanta-asukkaidenkin kanssa.

alhana = alhaalla	korsteeni = savupiippu
askare = työ	kreta = kerma
bruukata = olla tapana	krenkku = palli, jakkara
flikka = tyttö	kukkuvalkee = kokko
hantuuki = pyyheliina	kylpöä = saunoa
hereesti = nopeasti	käskeä = kutsua
häjystee = paljon	likellä = lähellä
järin = kovin	loora = laatikko
kahveli = haarukka	luska = lusikka
kesseli = kori	makryynilooraa = makaronilaatikko
kohtsillään = kohta	mettä = metsä
konu = kummallinen	miä = minä
koree = kaunis	nuukaa = tarkkaan
omitto = navetta	tellätä = laittaa
pensee = haalea	tiinu = saavi
perin = erittäin	tryykätä = silittää
perinkonu = erittäin kummallinen	tykönä = luona
permanto = lattia	valkee = tuli
piisata = riittää	vartoa = odottaa
pijaa = äkkiä	veitti = veitsi
porstua = eteinen	veskuna = luumu
puari = kauppa	ylhänä = ylhäällä
riaska = hiivaleipä	öylönä = eilen
ruma, rumasti = paljon	
rumankoree = erittäin kaunis	
siä = sinä	
Kastakaa ny = "olkaa hyvä ja ottakaa" (kahvipöydässä).	
Onhaa perinkonuu kunon omitos noin rumasti rottii.	
Miä täjryin tulla tiätä myären käijren	
Voi häikäle = "voi pahas"	
Häijuu	
Sataahaa hereestää	

Lähde: Askolan Juornaankylän nettisivut, www.juornaankyla.fi.